

Äsphults kyrka

Underhållsplan 2019

Regionmuseet
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2019:11

Äsphults kyrka

Underhållsplan 2019

Underhållsplan 2019
Äsphults socken
Kristianstad kommun
Skåne län

Linn Ljunggren

E-Rapport 2019:11

© Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne, 2019

www.regionmuseet.se

Dnr: M12.30-136-19,1155

Text: Linn Ljunggren

Foto: Linn Ljunggren

Kartframställning: Rebecca Olsson

Formgivning: Kerstin Börjesson

Granskning: Åsa Eriksson Green, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne

Kartmaterial, ©Lantmäteriet, Gävle. Dnr 507-99-502

Innehåll

Inledning	5
Syfte	5
Metod	5
Planens användande	5
Bilagor	5
Kyrkans läge och församlingstillhörighet	6
Beskrivning av kyrkobyggnaden, tekniska system och inventarier	7
Grundläggning och stomkonstruktion.....	7
Exteriör	7
Interiör	7
Fast inredning	7
Tillgänglighet för funktionshindrade	7
Tekniska system	7
Brandlarm	7
Inbrottslarm	7
Kyrkans byggnads-och reparationshistoria	9
Historik fr.o.m. 2002	9
Kyrkans och dess inventariers egenart och speciella värden och hot mot dess värden	10
Värdebeskrivning	10
Hot mot kyrkan och dess inventarier	10
Äsphults kyrkogård.....	10
Målsättning för kyrkan och dess inventarier	10
Konkretisering av uppsatta mål för kyrkobyggnaden, dess inventarier, kyrkotomt och begravningsplats.....	11

Speciella vårdkrav till följd av kulturhistoriska och antikvariska värden	11
Åtgärdsbehov och checklistor	11
Färgtyp och färgkoder.....	12
Källor	13
Regionmuseets E-rapportserie 2019.....	5
Kulturmiljö	5

Kyrkan sedd från orgelläktaren mot öster, mars 2019.

Inledning

Underhållsplanen för Äsphults kyrka togs ursprungligen fram av Ponnert arkitekter AB 2004 på uppdrag av församlingen. Följande dokument är en uppdatering av sagda plan. Dokumentet har tagits fram av Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne av byggnadsantikvarie Linn Ljunggren. Besiktning och inventering skedde under vinter/våren 2019.

I enlighet med kulturmiljölagen skall kyrkor som är skyddade som kyrkliga byggnadsminnen enligt KML 4 kap ha en underhållsplan. Denna ska uppdateras minst vart 10 år.

Syfte

Syftet med underhållsplanen är att den ska vara ett underlag för förvaltning, underhåll och skötsel av kyrkan. Planen ska ge handledning vid beslut om nya åtgärder och förändringar samt vid myndighetsbeslut angående bidrag och tillstånd.

Metod

Föreliggande uppdatering följer samma struktur och rubriksättning som 2004 års plan. Planen har uppdaterats gällande förändringar i byggnaden, ny tillgänglig kunskap

samt felaktig eller saknad information. Det är framförallt information under rubrikerna historik och åtgärdsbehov som har kompletterats. För beskrivning av kyrkobyggnaden har en del tillägg gjorts där ändringar skett sedan 2002

Arbetet har bestått av arkivsökning, inventering och okulär besiktning av kyrkans exteriör och interiör samt inventarier. Arbetet har genomförts i samarbete med Göran Johansson, GJ Kyrk och Kulturrenovering AB, och i dialog med representanter från församlingen.

Planens användande

Underhållsplanen för Äsphults kyrka skall antas av kyrkoråd, kyrkonämnd samt av kyrkofullmäktige eftersom planen ska ligga till grund för kyrkans framtida underhåll. Original till den nya underhållsplanen ska arkiveras tillsammans med kyrkans första underhållsplan i original. Det är viktigt att underhållsplanens checklistor och rekommendationer följs. Observera att åtgärder kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen. En del åtgärder kan kräva specialkompetens, exempelvis konservator, för framtagande av åtgärdsprogram.

Bilagor

Till vårdplaner följer två bilagor; en åtgärdsöversikt och en checklista.

Kristianstad 2019-03-28

Linn Ljunggren

Kyrkans läge och församlingstillhörighet

Sedan föregående underhållsplan upprättades bildar Äsphults församling tillsammans med Västra och Östra Vrams samt Linderöds församlingar Västra Vrams pastorat. I pastoratet ingår kyrkorna Linderöd, Västra Vram, Äsphult och Östra Vram. Västra Vrams pastorat tillhör Lunds stift.

Äsphults socken ligger sydväst om Kristianstad. Äsphults socken utgör numera en del av Kristianstads kommun.

Beskrivning av kyrkobyggnaden, tekniska system och inventarier

Grundläggning och stomkonstruktion

Se underhållsplan 2004-12-06, kapitel 2.3.1.

Exteriör

Se underhållsplan 2004-12-06, kapitel 2.3.2

Interiör

Se underhållsplan 2004-12-06, kapitel 2.3.3.

Fast inredning

Se underhållsplan 2004-12-06, kapitel 2.3.4.

Tillgänglighet för funktionshindrade

Se underhållsplan 2004-12-06, kapitel 2.3.5.

Tekniska system

Se underhållsplan 2004-12-06, kapitel 2.3.6.

Brandlarm

Automatiskt brandlarm med partikeldetektor installerades år 2010. Aspirerande

detektorer finns i kyrkans långhus och kor. Konventionella rökdetektorer finns under läktaren, i vind och tomtrummen. Styrenheten till brand- och inbrottslarm är placerad i befintlig el-central intill västentrén. Central för aspirerande system är placerad på tomvinden. Sirén och nyckelskåp för räddningstjänsten finns placerad på tomets södra mur.

Inbrottslarm

Inbrottslarm med rörelse- och magnetdetektorer samt tillhörande larmklocka installerades 2010. Styrenheten till brand- och inbrottslarm är placerad i befintlig el-central intill västentrén.

Bild ovan t.v visar nya installationer till brand-och inbrottslarmet. Bilden ovan t.h. är kyrkan utvändigt som renoverades utvändigt 2006.

Bilden nedan t.v. är tagen inne i kyrkorummet med blicken mot väster. Bilden nedan t.h. är en tydligare bild på lagade trappstegsgavlar från renoveringen 2006.

Kyrkans byggnads- och reparationshistoria

Kyrkans historik fram till 2002 finns beskriven i underhållsplanen från 2006 kapitel 2.4. Det följande är en komplettering till denna historik med händelser efter 2002.

Historik fr.o.m. 2002

2006

Genomfördes en utvändigt renovering av kyrkan efter handlingar upptecknade av Barup & Edström arkitektkontor AB. Kyrkans fasad var i stort behov av renovering med omfattande putsbortfall och missfärgningar. Ett prov i form av tunnslipsanalys genomfördes på norra långhusfasaden av Målarkalk AB i Hyllinge. Den slutliga bedömningen var att salter (klorid, sulfat, nitrat eller liknande) hade orsakat missfärgningen. Det var inte möjligt att fastställa exakt var salterna härstammade från men balasten bedömdes som den troligaste orsaken.

De utförda arbetena 2006 omfattade utvändigt renovering av fasader, dörrar, tak, fönster samt plåtarbeten.

På gavelröstena knäckades putsytorna ned och putsades om. Trappstegsgavlarna kompletterades med nya tegelstenar och tegelpannor.

Skadade delar av kalkstenssockeln lagades av konservator Malin Thor Bergström med hydrauliskt kalkbruk Kkh 35/60/500 som färgades med pigment.

Fönster, dörrar och luckor av trä lagades och målades med Ottossons linoljefärg i grå kulör, Umbra nr 36 3A.

Avvattningssystemet justerades och lagades.

Plåttak, järn- och plåtdetaljer rengjordes, rostskyddsbehandlades och målades. Rostskyddsmålning samt täckmålning av samtliga järndetaljer (siffror, bokstäver, ankarjärn) utfördes med Ottossons linoljefärg, kulör Grafitgrå. Målning av samtliga plåttak utfördes, grundning med Beckers Plomb grundfärg och färdigstrykning med Beckers Plomb plåtfärg röd bas 5.

Med tanke på KC-underlaget på tomfasader och trappstegsgavlar användes B-bruk

för tunngrundning, för utstockningar användes B-bruk 50%, hydrauliskt kalkbruk Kkh 35/65/500, 50%. Spritputsen som ovan med inblandning av ärtsingel fraktion 3–6 mm. Silikatfärg av fabrikat Keim Purkristalat användes istället för kalkfärg på samtliga tomfasader och kreneleringar.

För skadorna på långhus och korabsid användes hydrauliskt kalkbruk Kh 100–400 som tunngrundning och hydrauliskt kalkbruk Kkh 35/65/500 för utstockning. Dessa ytor målades med kalkfärg.

2010

Under 2010 genomfördes installation av automatiskt brandlarm med partikeldetektor och inbrottslarm med rörelse- och magnetdetektorer samt tillhörande larmklocka. Aspirerande detektorer placerades i kyrkans kor och långhus. Konventionella rökdetektorer placerades under läktaren, i vind och tornutrymmen. Styrenheten till brand- och inbrottslarm placerades i befintlig el-central intill västentrén. Den utvändiga brandklockan och nyckelskåpet är placerades på tornets södra mur. Central för aspirerande system placerades på

tomvinden. Styrskåp för inbrottslarm placerades i vapenhuset.

Kyrkans och dess inventariers egenart och speciella värden och hot mot dessa värden

Se kyrkans underhållsplan, 2004–12–06, kapitel 2.5.

Värdebeskrivning

Se kyrkans underhållsplan, 2004–12–06, kapitel 2.5.1

Ett arbete med karaktärisering av kyrkomiljöerna i Lunds stift pågår och kommer att utföras under gällande underhållsperiod. Karaktäriseringen bör läggas till underhållsplanen som ett grunddokument för kyrkogården, kyrkan och dess inventarier.

Hot mot kyrkan och dess inventarier

Se rubriken "Målsättning för kyrkan och dess inventarier" samt underhållsplan, 2004–12–06, kapitel 2.5.2

Äsphults kyrkogård

För kyrkogården se underhållsplan för Äsphults kyrkogård, 2016.

Målsättning för kyrkan och dess inventarier

Församlingen fortsätter att arbeta med de kvarvarande delar av målsättningen som formulerades i underhållsplan, 2004–12–06, kapitel 2.9

Sedan föregående underhållsplan upprättades har tidsplanering och målsättning för kyrkan delvis följts.

Sedan underhållsplanens uppförande 2004 har kyrkan erhållit:

- Ett gott skydd vad gäller stöld- och brandsäkerhet.
- En förbättrad textilförvaring anpassad efter antikvarisk standard.
- renoverade putsytor utvändigt utförts.

Detta innebär att hotbilden mot kyrkan är en annan idag. Flera positiva åtgärder för att minska hotbilder i kyrkan har genomförts. Kyrkan förefaller vara i gott skick med undantag för framförallt tomtaket men även övriga tak visar tecken på skador som behöver åtgärdas. Regelbunden besiktning av kyrkan och dess inventarier är dock viktigt för att upptäcka skador och brister i tid. Ett behov av bättre

klimatstyrning, ett uppbyggt behov av renovering tomtaket och förbättringar av avvattningen verkar vara de största hoten mot kyrkan idag. Regelbunden besiktning av vindar är av största vikt.

Åtgärder som kvarstår sedan förra underhållsplanen:

- Uppdatering och förbättring av kyrkans klimatanläggning. Ett bättre sätt att styra och kontrollera kyrkans klimat.
- Generell förbättring av kyrkans elektriska enheter såsom samling av ljud- och ljuskontroller och förnyring av elinstallationer.
- Förbättring av tillgängligheten i torn och vindsutrymmena genom t.ex. belysning och bättre trappor.
- Större utredning av behov av byte av röt-skadat trä i torn- och vindsutrymmen och reparation av tomtaket.

Se vidare bilaga 1 och 2 till denna underhållsplan.

Konkretisering av uppsatta mål för kyrkobyggnaden, dess inventarier, kyrkotomt och begravningsplats

Se kyrkans underhållsplan, 2004-12-06, kapitel 2.11. Åtgärdsförslagen för de kvarvarande målsättningarna är desamma som i förra planen.

För kyrkogården se underhållsplan för Äsphults kyrkogård, 2016.

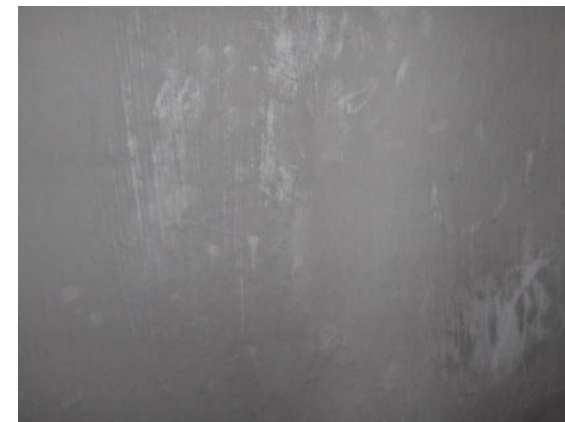
Speciella vårdkrav till följd av kulturhistoriska och antikvariska värden

Se kyrkans underhållsplan, 2004-12-06, kapitel 2.12. För kyrkogården se underhållsplan för Äsphults kyrkogård, 2016.

Vid renovering och underhåll av kyrkans exteriör och interiör bör man utgå från traditionella material- och färgtyper. Se nästa sida.

Åtgärdsbehov och checklistor

Se bilaga 1 och 2 till denna underhållsplan samt kyrkans underhållsplan, 2004-12-06 kapitel 2.12.3.

Bilderna till vänster visar exempel på exteriöra skador som behöver åtgärdas. Överst visas alger, putsbortfall och sprickbildning ovan kyrkans västport. I mitten visas alger och sprickbildning i dörrens färgskikt. Den nedre bilden visar sprickbildning i en av solbänkarna.

Här ovan visas två exempel på interiöra skador, överst en närbild på nedsotade ytor i kyrkorummets ytskikt, nederst en bild från översta tornrummet där nederbörd tar sig in genom otätheter mellan fönsterbåge och mur.

Färgtyp och färgkoder

Exteriör	Färgtyp/material	Färgkod
Fasadputs, långhus, kor, absid	Spritputs och slätputs, Kalkputs	–
Fasadfärg, långhus, kor, absid	Kalkfärg	Vit kulör
Tomfasadputs	KCputs	–
Tomfasadfärg	KEIM purkristalatsilikatfärg	Vit kulör
Plåtavfärgning	Beckers plomb plåtfärg	Namn Röd bas 5
Ljudluckor	Ottossons linoljefärg	Namn "Umbra nr 36 3A"
Fönsterbågar utvändigt	Ottossons linoljefärg	Namn "Umbra nr 36 3A"
Ytterdörrar utvändigt	Ottossons linoljefärg	Namn "Umbra nr 36 3A"
Järndetaljer	Ottossons linoljefärg	Namn "Grafitgrå"
Interiör		
Väggar	Kalkfärg	Vit
Invändiga snickerier	Linoljefärg i de fall där det inte redan målats med akryloljefärg. Åtgärdsförslag bör tas innan åtgärder dock.	Olivgrön och dovt röd kulör.
Golvbrädor	Golvlack	Opigmenterat

Källor

Opublicerade källor

Äsphults kyrka, underhållsplan, Ponnert arkitekter AB, 2004-12-06

Äsphults kyrka – Utvändigt renovering, Antikvarisk medverkan, Jörgen Kling, Malmö kulturmiljö, rapport 2007:003.

Äsphults kyrka – Larminstallationer, Antikvarisk medverkan, Heikki Ranta, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne arkivrapport 11/2011.

Äsphults kyrkogård, Vård- och underhållsplan 2016, Hanna Cöster och Tony Svensson, Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne, Rapport 2016:41

Regionmuseets E-rapportserie 2019

Kulturmiljö

1. Felestad kyrkogård, Felestad sn, VP, Rebecca Olsson, 2019
2. Torrlösa kyrkogård, Torrlösa sn, VP, Rebecca Olsson, 2019
3. Sireköpinge kyrkogård, Sireköpinge sn, VP, Rebecca Olsson, 2019
4. Norra Vrams kyrka – installation av brandlarm, N Vrams sn, AM, Kerstin Börjesson, 2018–2019
5. Glimmebodagården – installation av luftvärmepump, Brösarps sn, AM, Anna Rabow, 2018
6. Dalby kyrka, förhallen – invändiga åtgärder, Dalby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2018
7. Tåstarps kyrka – taktäckning, Tåstarps sn, AM, Petter Jansson och Anna Rabow, 2016–2018
8. Gustav Adolfs kyrka – invändig renovering och ny solskyddstextil, Helsingborg, Maria Sträng, 2018
9. Västra Vrams kyrka – Uppdatering VP, Västra Vram sn, Linn Ljunggren, 2019
10. Linderöd kyrka – Uppdatering VP, Linderöd sn, Linn Ljunggren, 2019
11. Äsphults kyrka – Uppdatering VP, Äsphult sn, Linn Ljunggren, 2019

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM-antikvarisk medverkan
AU-arkelogisk utredning
DK-dokumentation, övrigt

FU-arkelogisk förundersökning
KA-kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU-osteologisk undersökning

PJ-projektrapport
UN-arkelogisk undersökning
BD-byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

BILAGA 1

Prioritering 1: akut åtgärdsbehov. Åtgärd inom 1 år.
 2: bör göras snarast och bör hållas under uppsikt. Åtgärd inom 3 år.
 3: icke akut åtgärdsbehov. Bör åtgärdas i samband med nästa renoveringstillfälle. Åtgärd inom 5–10 år.
 0: Ingen åtgärd krävs av tekniska skäl.

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Exteriör				
Murverk och fasader				
Fasader	Spritputs med inslag av modern stänkputs. Omfattningar, gesimser och smygar är slätputsade. Putsen är kalkavfärgad. Kommentar 2004: Omfattade putsskador samt sprickbildning. Åtgärdades 2006.	-Påväxt av gröna och röda alger		3
		-Mindre sprickbildning, nedsmutsning och putsbortfall på både spritputsade och slätputsade delar, främst i närhet till kyrkans avattningssystem.		3
		-synliga hål efter äldre infästningar.		2

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Solbänkar	Samtliga fönster har gjutna, sluttande solbänkar målade i sandstensimiterande kulör.	-Lavar och alger på solbänkarna.		3
		-Sprickor i flera av solbänkarna.		3
Dörrportalen	Huvudingång i väster har rundbågig, slätputsad omfattning.	-Sprickbildning och putsbortfall i tympanonfältet ovan dörren.		2
		-Över portalen finns omfattande påväxt av svarta alger.		3

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Plåtavtäckning	Avtäckningar mot anslutande murytor med rödmålad, galvaniserad plåt.	–Vissa anslutningar verkar ha släppt något.En översyn bör genomföras.		2
Yttertak				
Tegeltak	Långhuset och koret har sadeltak täckt med enkupigt, rött tegel med nockpannor satta i bruk. Kommentar 2006:Brister fanns med alger och lavar, skadade och förskjutna pannor.	– Takets tekniska standard bör utredas. Det finns fuktgenomslag invändigt i kyrkans taklag. –Mindre påväxt av alger.		2 3
Plåttak	Tornet har två korsande sadeltak täckta med rödmålad, galvaniserad plåt lagd som skivtäckning med förskjutna tvärfalsar. Absiden har ett halvt kägeltak, täckt med rödmålad, galvaniserad plåt.	– Takets tekniska standard bör utredas, bl.a. på grund av fuktgenomslag i underbrädningen. –Färgvittring på plåttaken.		2 3

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Fönster, ytterbågar				
Fönster generellt	Fönstren har slätputsade omfattningar och ensprångiga smygar. Spröjsade, gråmålade gjutjärmsbågar.	-Stenskott i flera av rutorna.		2
		-Kondens mellan ytter och innerkarm i flera fönster.		2
		-Mindre sprickor och rost i de yttre fönsterbågarna av gjutjärn		3
Ytterdörrar				
Västra ytterdörren	Inåtgående pardörr i ramverkskonstruktion. Dörren har handtag och långskylt av mässing och sparkplåt av koppar. Dörren är gråmålad.	-Torrspäckor och färgbortfall		2

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Östra ytterdörren ”prästingången”	Prästingången i absiden har rakt avslutad slätputsad muröppning, utåtgående enkeldörr i ramverkskonstruktion. Dörren är gråmålad.	–Sprickor och färgbortfall både in- och utvändigt samt algpåväxt utvändigt.		2
		–Rötskador i dörrbladets nedre del.		2
		–Dörren är inte tät.		2
Vattenavledning				
Yttertaket	Awattningen av långhusets, korets och absidens tak sker med hängrännor och stuprör av kopparplåt samt galvaniserad, rödmålad plåt.	–Awattningen till kyrkan bör ses över med anledning av att en del av putsproblematiken finns i anslutning till denna. Bland annat behöver avrinningsriktningen ses över.		2

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Interiör				
Generellt		Det finns en illaluktande, sur doft inne i kyrkan vars orsak behöver utredas. Kan ha samband med ruttet golv i långhusets sydvästra hörn.		1
Vindfång, tornets bottenvåning				
Väggar	Väggarna är klädda med vitmålat skivmaterial.	-Väggar är svärtade.		0
		-Kring dörren har putsen börjat lossna.		2
Tak	Taket är klätt med vitmålade brädor.	-Färgen i vindfångets tak flagnar.		0

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Långhus				
Väggar	Väggar och valv är slätputsade och kalkavfärgade.	-Svartning/ nedsmutsning		0
		-Missfärgningar på sockellisten.		0

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
		-Generellt sprickbildning och putsbortfall i väggarna.		3
Valv	Kryssribbvalv av tegel i långhus och kor. Absiden har hjälmvalv vars konstruktion inte kan avgöras utan noggrannare murverksundersökning.	-Svärtning/ nedsmutsning		0
		-Generellt sprickbildning i valven.		2
Golv	De fria golvytorna är belagda med handslagna tegelstenar lagda på	-Fogarna lossnar mellan tegelstenarna.		3

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
	flatan i bruk i fiskbensmönster. Under bänkkvarteren ligger ett något upphöjt golv av lackerade brädor.	-I det sydöstra hörnet av långhuset, nära väggen, är bänkgolvet ruttet. Några brädor bör lyftas för att undersöka området under bänkarna.		1
Kor				
Väggar	Väggar och valv är slätputsade och kalkavfärgade.	-Väggar och valv är svärtade.		0
		-Putsskador på väggar.		3
Golv	Tegelgolv, men ytan upptas huvudsakligen av altaruppsatsen.	-Tegelgolvet fogar vittrar partiellt.		3

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Fönster	Fönstren är lägre och smalare än långhusets med vilka de i övrigt överensstämmer.	-Färgen på fönsterbänkar flagnar partiellt.		3
Absid				
Väggar	De slätputsade väggarna är till ungefär två meters höjd målade med oljefärg i en ljus gråbrun kulör och därovan kalkavfärgade.	-Väggar och valv är svärtade och har partiellt även vittringsskador		0
		-Sprickbildning i vägg och valv.		2
Golv	Rött tegel.	-Tegelgolvet's fogar vittrar partiellt.		3
Innerfönster				
Innerfönster	Slätputsade och kalkavfärgade smygar med vinklade sidor. Fönsterbänkarna målade med oljefärg. Öppningar är invändigt kompletterade med gråmålade innerbågar av stål med isolerglas.	- Sprickor i flera av fönsterbänkarna.		2
		-Färgen flagnar på flera av fönsterbänkarna.		0

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Orgelläktare				
Väggar	Murytorna är slätputsade och vitmålade. Läktaren avskärmas i nordväst med en ljus gråmålad brädvägg.	Panelen har målats med okänd färgtyp. Här finns färgbortfall och bubblor i färgskiktet, möjligtvis orsakat av instängd fukt.		2
Tak	Läktarens tak är slätputsat och kalkavfärgat.	Bortfall av puts i valvbågen ovanför orgelläktaren.		2
Orgeln	Orgeln är tillverkad av A. Mårtenssons orgelfabrik i Lund 1928.	Orgelfasaden har påväxt i form av svarta prickar, bör undersökas av sakkunnig.		1

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
		Finns spår av strimmig trägnagare, dock osäkert om det är ett aktivt angrepp. Bör undersökas av sakkunnig.		1
Tomvåningar				
Tomets andra våning	I tornets andra våning finns klockbocken. Bjälklaget indelar våningen i ett lägre och ett högre utrymme. Rummet har golv av kilsågade, spontade och obehandlade brädor. Väggarna utgörs av tomets grovt putsade murverk med delvis synliga, grovt tuktade gråstenar av varierande storlek.	Organiskt material i hörnen behöver städas bort i samverkan med antikvarie.		2
		Ljudluckorna uppvisar färgbortfall samt mindre rostgenomslag.		2
		Mossa på solbänkarna.		3

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
		Rost inne i klockorna och på kläppen.		1
		Mindre rostgenomslag på jämbalkar.		2
		Trapploppet: Smutsiga väggar, mindre sprickor i putsen och i träpanelen		3
Tornets tredje våning	Tornvinden är öppen upp tillnock. Våningen har golv av obehandlade, smala och spontade brädor. Väggarna utgörs av tornets grovt putsade, kalkavfärgade gråstensmurverk med delvis synliga, grovt tuktade gråstenar.	Takets underbrädning är fuktig, sannolikt på grund av kondens från taket. Bör utredas av sakkunnig.		1

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
	Kommentar 2004:Rester av fågelträck och annat organiskt material(...) vilket medför risk för torröta i golvet samt fukt- och rötskador.	Stor spricka i trappuppgångens östra vägg.		2
		Problematik från 2004 kvarstår med bland annat fågelbon. Samtliga ljudöppningar bör nätas för att så få fåglar som möjligt ska kunna ta sig in. Fågelträck etc behöver städas ut.		
		Östra fönster är otätt och släpper in nederbörd.		1
		Det finns alger på murarna och det finns mindre sprickor. Kan tyda på problem med inomhus klimatet.		1

Bilaga 1: Åtgärdsbehov

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
		Tillgängligheten till tornets övre del är bristfällig och tornet kunde därför inte inspekteras högst uppe.		3
Tornvind/taklag Långhus, kor, absid	Långhusets murar i norr och söder samt gavelröstet mellan långhuset och koret i öster är av grovt tuktad gråsten. Taken har takstolar av huvudsakligen bilad fur men även en del äldre delar av bilad ek ingår. Tornets tak har underbrädning av sågad, spontad panel av varierande ålder och bredd. Kommentar: Organiskt material bör städas bort. Angrepp av strimmig trägnagare finns i T-bjälken på absidvinden.	Bristfällig tillgänglighet på grund av att belysning och landgång saknas.		3
		Problematik med angrepp avstrimmig trägnagare verkar kvarstå sedan 2004. Bör undersökas av sakkunnig.		1
		Problem med kondens under plåttaket i koret och påtaglig fukt i underbrädningen. Bör utredas av sakkunnig.		1
Fast inredning				
Altaruppsats	Altaruppsatsen är från 1700-talets början och tillverkad av Matthias Stenberg	- Spår av strimmig trägnagare, oklart om det är ett aktivt problem eller tidigare.		2

Byggnadsdel/ Anläggning	Teknisk uppbyggnad och kommentar	Skador och åtgärdsbehov 2019	Foto	Prio
Predikstol	Predikstolen är tillverkad på 1600-talet men ombyggd under 1700- och 1800-talet.	-Slitna ytskikt och färgbortfall.		3
Bänkar	På vardera sidan om mittgången finns öppna bänkkvarter från 1880. Bänkarna är målade med oljefärg i en olivgrön färgton.	-Slitet och flagnande ytskikt.		0
		-Bänkgolvets ytskikt är slitet.		0
Textilförvaring	Förvaring till textil finns i kyrkans absid, i ett låst skåp. Textilförvaringen förbättrades och anpassades efter antikvariska krav under 2000-talet.	-Problem med skadedjur tidigare, idag finns det fällor utplacerade men det bör hållas under uppsikt för eventuella tecken på fortsatta problem.		1

Byggnadsdel	Punkter att kontrollera	Intervall	Underhållsinstruktioner	Egna anteckningar	Besiktningens datum
Yttertak	<ul style="list-style-type: none"> • Läckage • Färgskikt på plåt 	Årligen	Eventuellt läckage åtgärdas.		
Murverk	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildningar 	Årligen	Dokumentera sprickor och skador.		
Fasadputs	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildningar • Putsnedfall • Bom • Missfärgningar och algpåväxt 	Årligen	Dokumentera sprickor och skador, samt eventuell ökning av algpåväxt. Vid behov kontakta sakkunnig för skadeanalys och råd.		
Sockel	<ul style="list-style-type: none"> • Fuktskador • Missfärgningar och algpåväxt 	Årligen	Dokumentera skador. Vid behov kontakta sakkunnig för skadeanalys och råd. Rengör från eventuell växtlighet i sprickor.		
Awattning/ dränering	<ul style="list-style-type: none"> • Löv och annat skräp i ståndrännor och stuprör. • Infästningar och skarvar • Markfuktighet • Växtlighet 	1 ggr/månad under hösten. I övrigt vid behov.	Rensa rännor och rör och täta eventuella läckage. Fläckar på mur kan vara indikation på läckage. Växtlighet nära byggnader kan tyda på fukt i marken.		
Plåtavtäckning	<ul style="list-style-type: none"> • Bucklor i plåt samt otäthet i skarvar, särskilt i anslutningar mellan yttertak och fasader. • Korrosion • Färgflagning på plåt • Övriga skador 	Årligen	Otätheter åtgärdas snarast. Bucklor hålls under uppsikt, vid behov kontakta plåtslagare för skadebedömning och åtgärdsförslag.		

Äskledare- och skydd	<ul style="list-style-type: none"> • Infästning i mur/tak • Frostsprängningsskador. • Kontroll enligt försäkringsbolagets krav. 	Ärligen	Infästningen bör ej luta så att vatten kan leds in i muren.		
Fönster/ fönsterbänkar	<ul style="list-style-type: none"> • Tätning mellan karm och murverk • Skadade falsar • Kondens • Trasigt glas • Korrosion • Färgflagnig 	Kontrollera kondensen med jämna mellanrum. Översyn av tätning vart femte år. I övrigt vid behov.	Välskötta fönster bidrar till ett bra klimat i kyrkan. Byt trasiga rutor. Kondens kan leda till rötskador och/eller mögelpåväxt. Vid behov kontakta sakkunnig för skadeanalys och råd.		
Masverk och fönsterposter	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildning • Putsnedfall 	Ärligen	Vid behov kontakta sakkunnig för skadeanalys och råd.		
Dörrar/portar	<ul style="list-style-type: none"> • Tätning mellan karm och murverk samt vid tröskel. • Kontroll av gångjärn, låsanordning etc. • Rötskador och sprickor i karm och dörrblad. • Färgflagnig. • Algpåväxt 	Ärligen. I övrigt vid behov.	Kontrollera frigång och låsanordningar och justera vid behov. Kontrollera utsida och dörrarnas nederkant efter eventuella rötangrepp och algpåväxt. Alger kan tvättas bort med mjuk bortse och ljummet vatten.		
Ljudluckor	<ul style="list-style-type: none"> • Täthet mellan karm och murverk. • Rötskador, färgflagnig och sprickor 	Regelbundet flera gånger per år	Kontrollera att ljudluckorna går att stänga och öppna. Åtgärda eventuell otäthet mellan karm och mur.		

Vindar och övre tornvåning	<ul style="list-style-type: none"> • Läckage genom taket • Skadedjursangrepp • Ventilation, kondens • Skador i murverk/puts eller träkonstruktion. 	Ofta och regelbundet, alltid efter kraftiga skurar och storm	Tomvåningar ska hållas städade. Läckage åtgärdas omgående. Starkt fukt- och rötskadat virke bör bytas snarast. Sakkunnig bör kontaktas för att utreda orsak och åtgärd. Vid tecken på aktiva skadedjursangrepp kontakta sakkunnig för åtgärd.		
Takstolar	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildning i träet • Rörelser i sammanfogningarna • Fukt-/ rötskador • Skadedjursangrepp 	Ofta och regelbundet alltid efter kraftiga skurar och storm	Starkt fukt- och rötskadade virke bör bytas snarast. Vid tecken på aktiva skadedjursangrepp kontakta sakkunnig för åtgärd.		
Botten- och mellanbjälklag	<ul style="list-style-type: none"> • Lukt • Fukt- och rötskador • Skadedjursangrepp 	Ofta och regelbundet alltid efter kraftiga skurar och storm	Unken lukt kan vara tecken på fuktproblem. Vid tecken på aktiva skadedjursangrepp kontakta sakkunnig för åtgärd.		
Putts/ avfärgning/ dekomålning	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildningar • Putsnedfall • Bom • Skadedjursangrepp • Saltutfällningar • Fuktfläckar 	Vart 5:e år, eller vid behov.	Dokumentera sprickor och skador. Vid behov kontakta sakkunnig för skadeanalys och råd.		
Golv	<ul style="list-style-type: none"> • Öppna fogar • Skadade golvplattor • Fukt- och saltutfällningar • Rötskador/skadedjursangrepp i bänkkvarteren. 	Årligen	Öppna fogar fylls med bruk. Skadade plattor byts ut mot likvärdiga. Vid tecken på aktiva skadedjursangrepp kontakta sakkunnig för åtgärd.		
Läktarbarriär/ bänkinredning	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildning • Mekaniska skador 	Årligen	Rengörs vid behov med torr trasa.		

	<ul style="list-style-type: none"> • Färgflagnig/smuts • Skadedjursangrepp 				
Snickerier/ dörrar/foder/ paneler etc.	<ul style="list-style-type: none"> • Färgflagnig • Rötskador • Skadedjursangrepp • Mekaniska skador 	Årligen	Rengörs vid behov med torr trasa.		
Predikstol, dopfont, triumfkrucifix	<ul style="list-style-type: none"> • Smuts och damm • Sprickbildning • Färgflagnig • Mekaniska skador • Skadedjursangrepp 	Regelbundet.	Städning: försiktig damning genom torra metoder med dammvippa. Observera att dammtrasakan slita loss lösa färgskikt. Kulturhistoriskt värdefulla inventarier rengörs av konservator. Vid skador kontaktas konservator.		
Övriga träin- ventarier	<ul style="list-style-type: none"> • Smuts och damm • Sprickbildning • Färgflagnig • Mekaniska skador • Skadedjursangrepp 	Regelbundet.	Städning: försiktig damning genom torra metoder med dammvippa. Observera att dammtrasakan slita loss lösa färgskikt. Kulturhistoriskt värdefulla inventarier rengörs av konservator. Vid skador kontaktas konservator.		
Orgel	<ul style="list-style-type: none"> • Sprickbildning • Mekaniska skador • Skadedjursangrepp • Orgelpipornas infästning • Smuts i orgelhus 	Årligen	Kan rengöras med en torr trasa vid behov övrig rengöring och reparation utförs av orgelbyggare.		
Textilier	<ul style="list-style-type: none"> • Förvaring • Mekaniska skador • Missfärgning • Smuts • Skadedjursangrepp • Brister vid upphängning 	2 ggr/år	Besiktning vid uppkomnaskador. Undvik dagsljus. Kontakta konservator för råd och åtgärdsförslag.		

Kyrksilver och övriga metallföremål	<ul style="list-style-type: none"> • Missfärgningar • Smuts- och fettfläckar • Bucklor och hål • Korrosion 	Årligen	Se över förvaring och rengöring 1 ggr/år och vid behov. Vid skador kontakta silversmed. Värdefulla inventarier rengörs av konservator.		
Övriga inventarier	<ul style="list-style-type: none"> • Skador 	Årligen	Beslut om åtgärdertas från fall till fall.		
Belysning	<ul style="list-style-type: none"> • Bucklor • Missfärgning/ smuts • Upphängningsanordning 	Årligen	Smuts tas bort försiktigt. Upphängningen kontrolleras årligen. Skador åtgärdas av metallkonservator. Äldre bristfälliga armaturer bör ses över.		
Ljud- och ljusanläggning	<ul style="list-style-type: none"> • Anläggningens funktion • Armatur- och högtalarupphängning 	Årligen			
Kyrkklockor	<ul style="list-style-type: none"> • Styrsystem • Maskineri • Upphängning • Sprickbildning i klockor 	Årligen			
VA-system	<ul style="list-style-type: none"> • Ståldrännor och stuprör • Läckage • Brunnar 	På hösten före och efter lövfällning.	Rensa för att förhindra breddning och stopp i rör. Läckage åtgärdas snarast.		
Ventilation	<ul style="list-style-type: none"> • Kondensbildning på fönster 	Regelbunden kontroll.	Förbättring av luftning skall åtgärdas genom öppning i innerfönstret. Därefter skall fönstren synas kontinuerligt för att kontrollera att kondens ej uppstår.		

Uppvärmning	<ul style="list-style-type: none"> • Uppvärmningskostnader • Tidur och reglercentral visar rätt värde 	Vid övergång till sommartid/vintertid	Värmeförbrukningen skall kontrolleras årsvis. Relativ luftfuktighet bör ligga mellan 40–70%. Temperatur vid förrättning bör inte överstiga 20 grader.		
Elförsörjning	<ul style="list-style-type: none"> • Godkänd elrevision • Automatsäkringar • Skador och brister på ledningsdragningar, elcentral och uttag 	Enligt lag 1 ggr/ 6 år 1 ggr/månad	Gör felsökning vid behov.		
Brandskydd	<ul style="list-style-type: none"> • Larmets funktion • Brandsläckarnas placering • Utrymningsplan • Utrymningsstege (läktare) 	Enligt lag			
Stöldskydd	<ul style="list-style-type: none"> • Inbrottslarmets funktion • Lås på ytterdörrar 	Årligen			